

Bigum Mølle, mandag den 17. Dec, Anno 1683,

Hvis vejen en sommerdag falder forbi Søbadet i Bigum, skulle man unde sig en lille ekstra oplevelse. Tag turen fra søen til fods, drej til venstre lige før landevejen. På turen ud mod heden, et gammelt overdrev, passeres en lille bæk. Lad blikket falde til højre op langs bækkens løb. Her vil man tydeligt kunne se resterne af damvoldene ved den tidligere Bigum Mølle. I dag er den væk og glemt. Kun gamle gulnede rets dokumenter og markbøger kan fortælle om de svundne dage på møllen. Luk øjnene og stå på tidsmaskinen. Den vil gøre et lille hold ved mandag den 17 dcc. 1683 og har barndommens livlige fantasi ikke helt forladt dig, vil du se en mølle med dam. Og foran ligger møllerens hus, og netop den dag i 1683 stod Søren Lavsens døren

Et rødt skær tegnede himlen. Solens svage lys formåede kun at trække lange blege skygger. Ikke en vind rørte sig, men luften var fugtig og kold. Søren Lavsens gned eftertrykkeligt næsen. Tunge røgtåger af ildstedernes fugtige tarv krydrede luften og sved udsigelig i næse og øjne, men hans blik kunne ikke undgå den spejlblanke møllesø.

Han vendte sig mod Lars Møller, der i det samme kantede sig ud den smalle dør. Han mumlede tørt i skægget:

"Ja ja, - nu har selv jeg mere vand end den "bette skvatmølle" bruger".

Den herefter spontane latter blev brat afbrudt ved støjen af skræmte fasaners flugt, hastigt forfulgt af en noget slukøret hund.

De to mænd skuede nysgerrigt ned mod læstegården lige ved Lange-Sø, hvorfra hunden kom.

"Ja, det siges at stedet engang kaldtes *Skamholm*", kunne Lars Møller ikke dy sig for at sige"

Om nogen kendte til snakken i byen, så var det Lars Møller (på papiret Lauridts Pedersen). Han var fæstemøller på Bigum Mølle, der på en travl dag var som en summende bisværn, når de ventende bønder, akkompagneret af vandets pjasken og træværkets klagen, udvekslede nyheder.

I markbogen 1683 var møllen optegnet som en lille skvatmølle med overfaldshjul; med sten på 1 3/4 alen og andet steds beskrevet 7½ kvarter bred (ca. 1,12m) og møllehjulet 4½ alen (ca. 2,5m).

De travede op forbi møllehuset og skråede tværs over vejen op mod tørvehuset, der lå til **Bigumgård**.

Af en gammel retssag fra "Randers Retterting" 1573 fremgår det, at møllen *lå lige ved gården*. Anno 1683 stadig under Bigumgårds takst Ganske uopfordret ville mølleren sikkert her sige:

"Det siges, at Bigumgård engang kaldes **Westergaard**." Hans blik ville kredse søgende omkring, løfte den ene hånd, som ville han pege godsets bygninger ud, for så igen at lade den falde. Adlens storhedstid var forbi. Hårde tider med mange krige havde sat sit præg på den tidligere Westergaard, der i 1683 var meget forfalden, hvilket fremgår af en synssag fra dette år.

Det var her hunden afbrød os. - Søren Lavsens, der Valborgsdag (1.maj) samme år havde forpagtet! Bigumgård, ville nok sent glemme denne sommers høbjærgning på **Hvornum-Vaseaa** enge (Skals-Å). I vand næsten til livet havde man båret det våde hø ind men trods hårdt slid var meget gået tabt. Midt i det hele var "Matrikel-væsnet" dukket op med kædedrenge, takser'bønder og vigtige skrivere.

"Du Lars, det siges, at dit stigebord havde det med at springe læk ved nattetide i den tid, matrikelmålingen stod på!" skæmtede Søren. Mølleren trak tavst på skulderne, men han så nok stadig for sit indre de trippende takser bønder, der ville forvise sig, at en nats træk i mølledammen kun gav vand til en halv dags møllearbejde.

"Det gik nu såmen redelig nok til." Mølleren talte ikke længere om mølledammen, men om formiddagens *skiftesag* efter hans afdøde kone Karen Sørensdatter. Hun var enke efter den tidligere møller. Lars der

"Formueopgørelse"

Stue		Daler	Mark	Skilling
	Inventar	3		8
	Husgeråd		1	8
Bryggenet		8		12
Husdyr		25	3	
Laden				
	Vogn med tilbehør og en gammel harve	3		8
	Kom	2	2	10
Samlet formueværdi		43		14

Gæld og skyldner

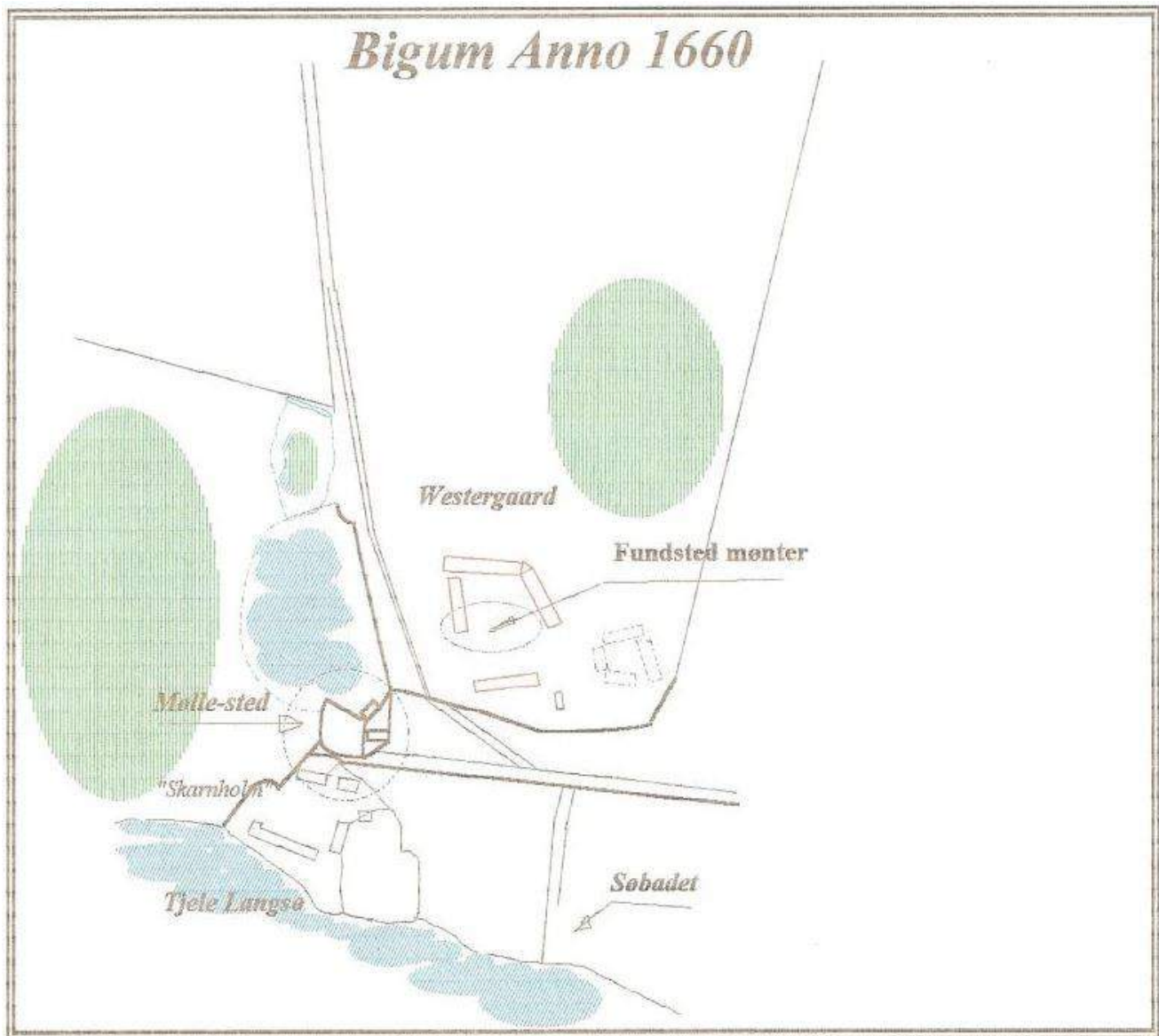
Matrikelskat for 3 kvartaler	4	1	7
Kop og kvægskaf	1		
Korns kat	1	3	3
Okse og flæskeskaf		2	2
Landgilde til husbond	7	3	8
Landgilde af jorden		3	4
Begravelse	6	1	
Løsøregæld	4	3	
Steddatters arv efter hendes far	5		8
Papir, skriver og forseglingspenge	1		8
Samlet gæld	33	2	8
Skriveren havde skrevet	33	1	8
Arvefordelingen			
Arvesum (formue - gæld)	9	3	6
Lars Møller 3/6	-	4	3
Sønnen 1/3	-	3	1
Steddatter 1/6		1	2
		2	9
		<1 mark = 16 skilling)	
(1 daler = 4 mark)			

ellers var godt skåret for tungebåndet, havde ræret meget få meldt om hedes død. Hvad han følte, var svært at danne sig et indtryk af, men hvad Søren godt vidste, var at Lars havde måttet gifte sig med Karen og tillige forsørge hendes datter (Maren Pedersdatter) af første ægteskab, for at kunne faste møllen. Sammen havde de fået sønnen Peder.

Maren, der indtil moderens død havde tjent hos Anders Fisker i Bigum, fik uden fratræk i hendes arv moderens tøj, 12 par støvtucglce og en spinderok. Hun skulk så til gengæld ikke have renter af hendes arveandek, så Uengc Lars Møller havde hende på kost og logi.

"Ja, det skulle da lige røre for den tossede køter, tøsen vil have med sig," knystede Lars . Men det kunne klan fornemmes, al han var tilfreds med de indgåede aftaler. Det var ah, hvad den nysgerrige Søren Lavsén kunne få ud af mølleren.

Den lille fæstegård nede ved søen, om den nogensinde har heddet Skamholm, mfi stå for møllerens regning. Da Bigumgårdene fik opsagt deres frihed, lik gården nu navnet Hovgård. Den blev udflyttet i 1832, hvorfra træværk fra nedrivningen blev anvendt til opførelse af det nye stuehus. Det stuehus er dog ikke mere.

Hvad der er blevet af Westergaard, ja i 1683 hed den Bigumgård. Den var dengang under Tjek Herregårds eje, og fik i 1713 opsagt sin frihed og måne herefter udføre indlægtsbringende hovarbejde for 1 jck Oods. Hvad gamle retsdokumenier kan fortælle er, at **Skarnholm, Bigumlund, Westenkov, mølle med dam og "damsbund" og en loft, lå vesten tU Westergaard.** Bigumgård blev sidenhen udstykket til bøndergårde. Det gamle tørvehus, Søren og Lars gik op imod var alt. hvad der dengang var tilbage af nogle bebyggelser, der havde ligget nord for møllen. Ved en retssag i 1538 og igen i 1573 var Westergaard blevet dømt til at nedrive bygningerne, der var ulovligt opført. I 1984 blev der øst for møllestedet gjort et fund af en mindre samling sølvmønter, sølvknapper, spænder samt forsølvet spisebestik. Fragmenter som menes at stamme fra den tidligere Westergaard

Møllen, ja. tilbage er resterne af voldene og vældet, hvis vand finder vej til Tjele Langsø af den snoede bæk.

Henning Malthe Hansen

Rester af Bigum "skvatmølle" i baggrunden - 1959